

ИЗАЗОВИ У ИНТЕГРАЦИЈИ ЛИЦА

КОЈИМА ЈЕ ОДОБРЕН АЗИЛ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (18.10.2019.)

У циљу праћења спровођења Закона о азилу и привременој заштити у делу који се односи на помоћ при интеграцији лица којима је призната међународна заштита, као и испуњавања прелазних мерила за Поглавље правда, слобода и безбедност, Комесаријат за избеглице и миграције је у сарадњи са Високим комесаријатом за избеглице Уједињених Нација припремио овај документ.

Ради припреме документа, Комесаријат је заједно са УНХЦР-ом формирао тим који је у току јула и августа месеца 2019. године обавио интервјуе и кућне посете лица којима је одобрено право на азил. На овај начин је утврђено стање и прикупљени су подаци са терена, који су анализирани и на основу којих је припремљен овај извештај.

I. ПРАВНИ И СТРАТЕШКИ ОКВИР У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Лица којима је одобрено право на азил црпе своја права из следећих законских аката РС:

- Устав Републике Србије
- Конвенција и Протокол Уједињених Нација о правима избеглица
- Стратегија о управљању миграцијама
- Закон о управљању миграцијама
- Закон о азилу и привременој заштити
- Уредба о мерилима за утврђивање приоритета за смештај лица којима је признато право на уточиште или додељена супсидијарна заштита и условима коришћења стамбеног простора за привремени смештај
- Уредба о начину укључивања у друштвени, културни и привредни живот лица којима је одобрено право на азил

Поред наведених аката који директно уређују материју, на положај и интеграцију лица којима је одобрено азил примењују се и релеванте одредбе следећих закона:

- Закон о странцима
- Закон о запошњавању странаца
- Закон о здравственој заштити
- Закон о социјалној заштити
- Породични закон
- Закони из области образовања

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

Закон о управљању миграцијама одређује Комесаријат за избеглице и миграције као надлежни орган за интеграцију избеглица. У складу са овим законом, Комесаријат утврђује, предлаже и предузима мере за интеграцију. Законом о азилу и привременој заштити права лица са одобреним уточиштем и суспсидијарном заштитом су изједначена.

Правни оквир релевантан за интеграцију укључује и надлежности других органа, а нарочито:

- Министарства просвете, науке и технолошког развоја
- Министарства здравља
- Министарства за рад, запошљавање, борачку и социјалну заштиту
- Министарства унутрашњих послова

У циљу успешне интеграције лица којима је одобрена међународна заштита, надлежни органи пружају подршку Комесаријату ради реализације мера подршке које су предвиђене индивидуалним планом интеграције.

Поред републичких органа, важна је улога и локалних самоуправа, чије прихватање нових становника је кључно за успешну интеграцију. Осим тога јединице локалне самоуправе су често оснивачи институција важних за интеграцију, или су институције организоване у складу са територијалном организацијом РС.

III. АНАЛИЗА СТАЊА НА ТЕРЕНУ

ПРАВА ЛИЦА КОЈИМА ЈЕ ОДОБРЕН АЗИЛ

Лица којима је одобрено право на азил у Републици Србији уживају следећа права: право на боравак, исправе, слободу кретања, смештај, здравствену заштиту, образовање, приступ тржишту рада, правну и социјалну помоћ, својину, слободу вероисповести, спајање породице и помоћ при интеграцији (Закон о азилу и привременој заштити, Чл. 59).

Како би се лакше укључили у српскодруштво и остварили своја права, лицима којима је одобрено азил обезбеђује се подршка кроз потпуно и правовремено информисање о правима, могућностима и обавезама, учење српског језика, упознавање са српском историјом, културом и уставним поретком, помоћ при укључивању у образовни систем, помоћ у остваривању права на здравствену заштиту, помоћ и при укључивању на тржиште рада и помоћ у становању.

СТАТИСТИКЕ

Према подацима којима Комесаријат располаже, од почетка примене Закона о азилу 2008. године, закључно са 18. октобром 2019. године право на азил одобрено је за 149 лица, од чега је за 70 лица одобрено уточиште, а за 79 лица супсидијарна заштита.

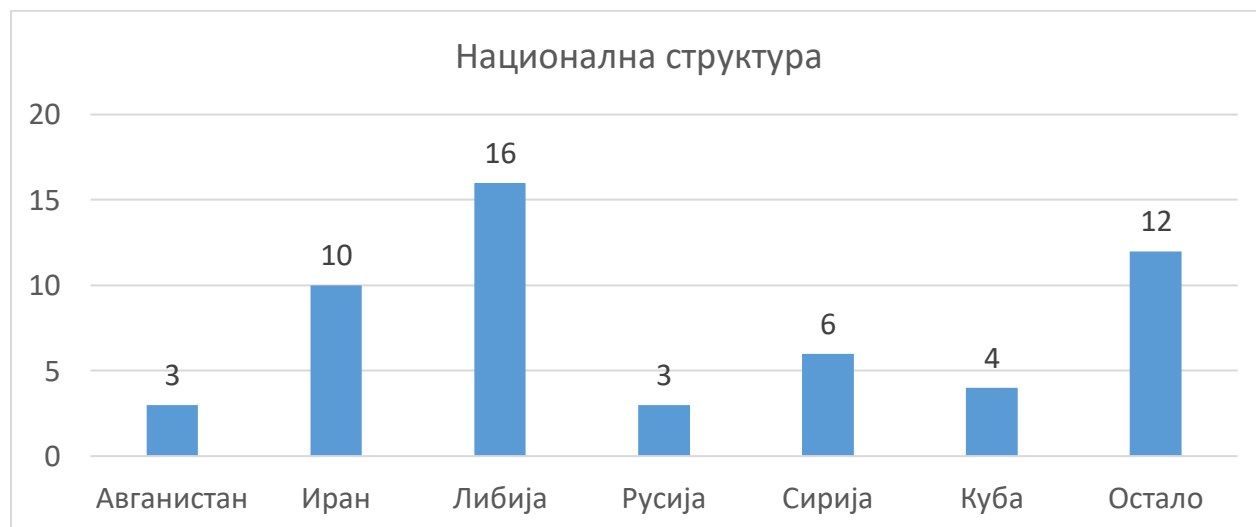
Од овог броја, Комесаријат је остварио контакт са 79 лица у циљу припреме плана интеграције, 1 лице је преминуло, 24 лица је према расположивим информацијама напустило земљу, док о преосталих 45 Комесаријат нема никакве податке.

За потребе ове анализе, коришћен је узорак од 54 особа за које је је припремљен индивидуални план интеграције, што представља трећину укупног броја лица којима је одобрен азил, односно 36% лица са којима је Комесаријат у контакту. Додатно, са још једним лицем је обављен интервју али је установљено да поменуто лице поседује личну карту за странце и оно не улази у програм интеграције.

Могућност израде плана интеграције	Број	%
Успостављен контакт	79	53,3
Напустили земљу	24	16,1
Непознато	45	30
Укупно	149	

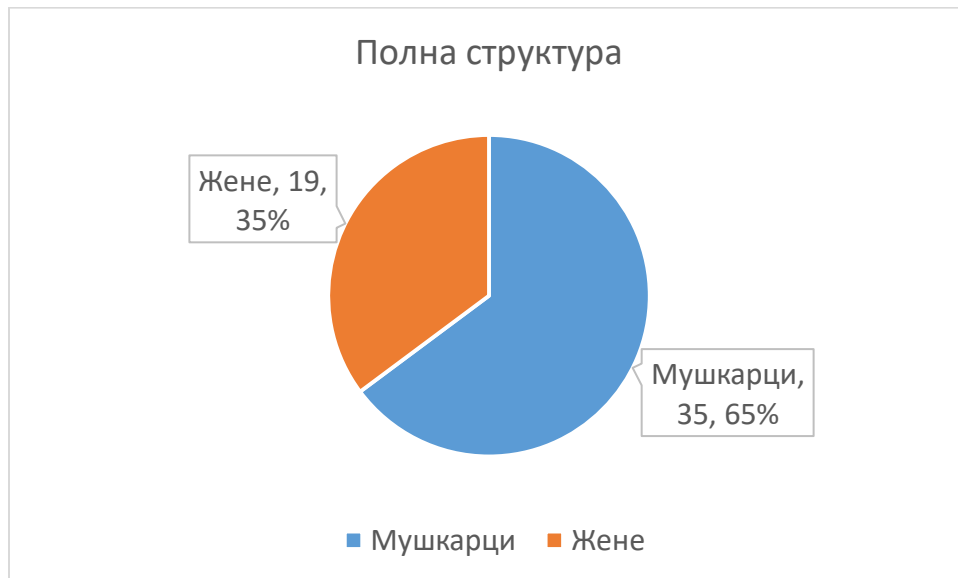
Национална структура

У анализираном узорку, највећи број лица је дошао из Либије и Ирана, а затим из Русије и Кубе. Ово делимично одговара структури у укупној броју лица којима је одобрен азил, међу којима је највише Либијаца, затим Иранаца, Сиријаца и Кубанаца.

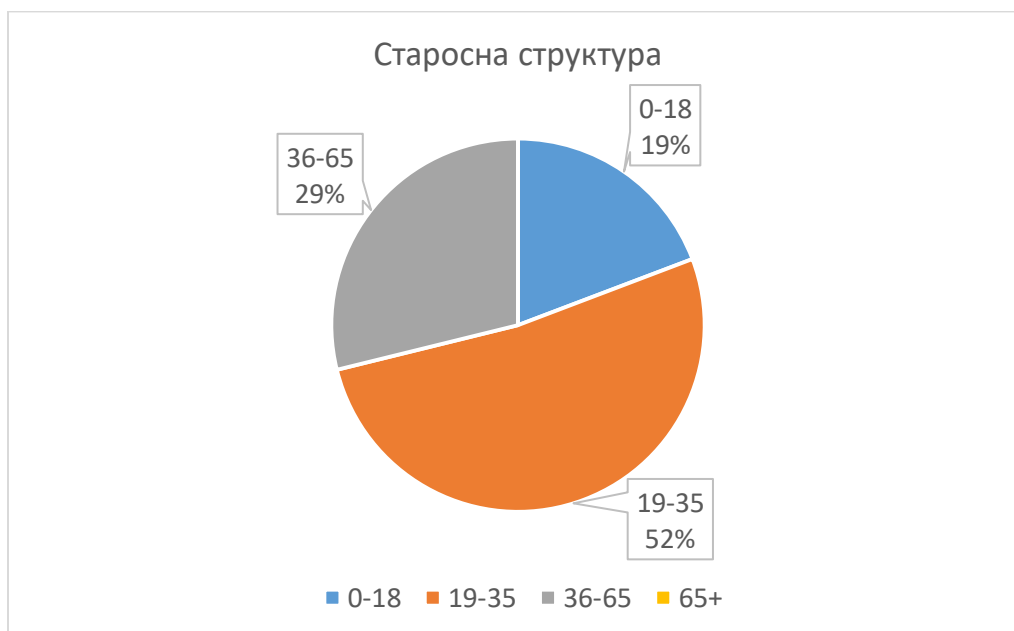
Полна структура

Полна структура лица којима је одобрен статус узорка одговара структури свих лица са признатом заштитом, односно око 1/3 су жене, а 2/3 мушкарци.

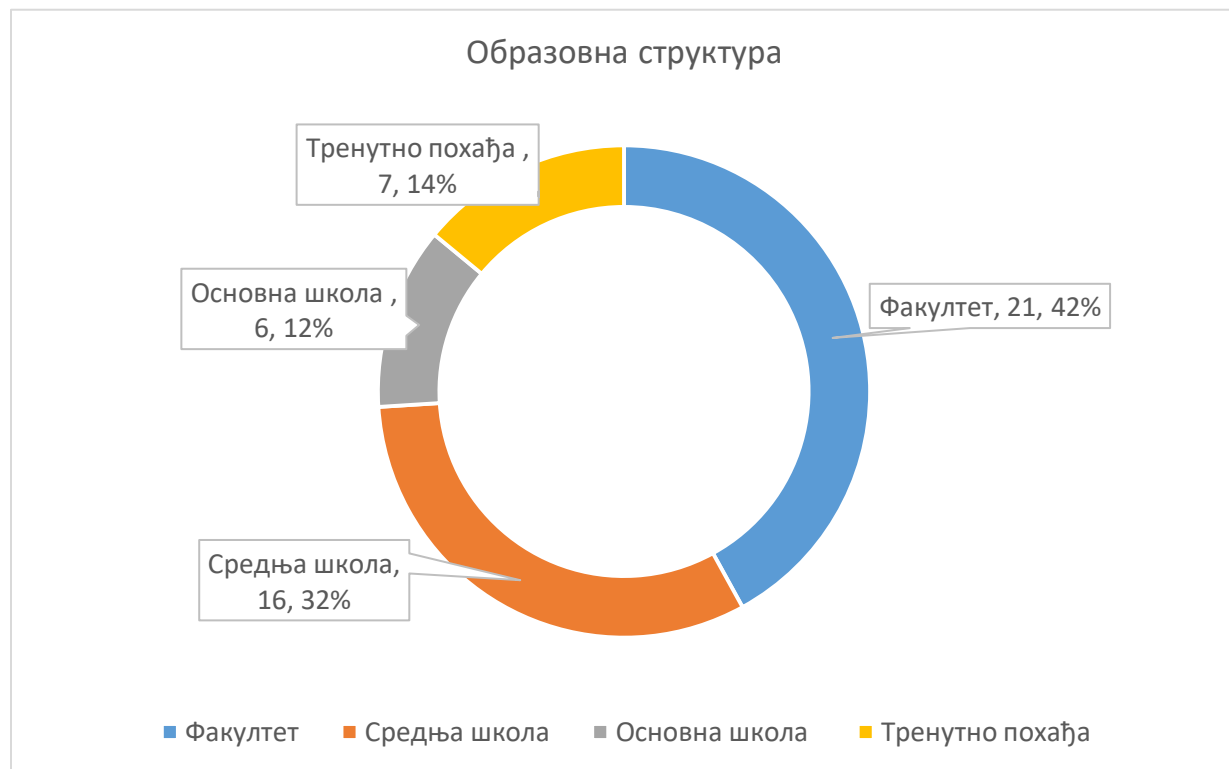
Старосна структура

Старосна структура лица којима је одобрен статус говори о највећем броју лица у радном добу, посебно у групи од 19 до 35 година. Процент деце је око 19%.

Образовна структура

Регистровано је 20 лица која има завршен факултет, односно 16 са средњом школом и 6 са основном. Две особе се тренутно академски усавршавају у Београду, док је једна особа изразила намеру да настави школовање на факултету у Новом Саду. Шест лица је изразило намеру да нострификује своју диплому факултета. Осам лица је изразило намеру за неким видом преквалификације или похђања неког вокационог курса који би им евентално омогућио бољу шансу за проналажење посла.

Што се малолетних лица тиче, средњу школу похађа двоје деце. Основну школу похађа троје деце од чега једно дете државну школу, а двоје деце либијску школу у Новом Саду. У државни вртић је уписано само једно дете на територији Београда, док постоји потреба за укључивањем још четворо деце у следећим градовима – Нови Пазар, Нови Сад и Београд.

Препреке у наставку или започињању школовања у Србији свде се на високо школске институције које подразумевају велике трошкове за њихово похађање.

Радни статус

Од 45 радно способних лица, њих 29 је запослено и има редовне изворе прихода, док 17 лица нема посао. Запослени најчешће раде у угоститељству, ИТ, физичке послове или у НВО, од чега уговоре има њих 17.

Међу незапосленим лицима значајан број, осам лица је изразило намеру за отварање приватног бизниса у Србији, сви у сфери угоститељства, пољопривреде и туризма. Упркос намерама, тренутно је једна особа је регистровала агенцију за превоз, док је једна породица отворила угоститељски објект.

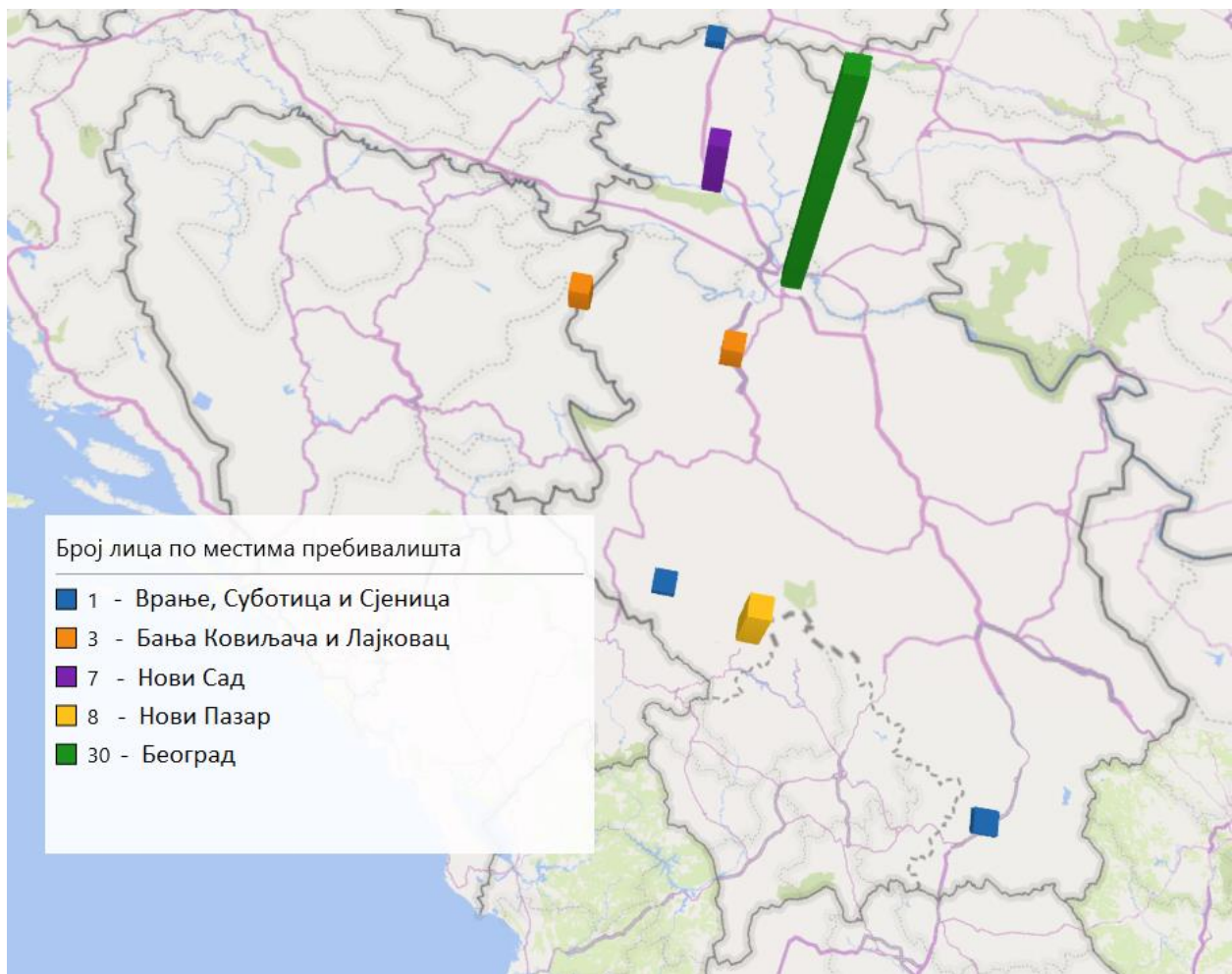
Подршка у становању

Од 54 лица, 34 је било обухваћено програмом новчане помоћи за смештај, а само у 2019. право на помоћ је остварило 25 лица. Већина ових лица борави на територији Београда.

Приступ здравственој заштити, образовању и социјалној помоћи

Највећи број испитаника нема хроничне здравствене проблеме, а приступ здравственој заштити остварују спорадично и то уз интервенцију правног заступника или пријатеља, а једна породица плаћа приватно здравствено осигурање. Од пет особа које имају регуларну здравствену књижицу, троје има важећу по основу рада. Остали запослени наводе као разлог због чега немају здравствену књижицу уговоре о промном раду или уговоре који не предвиђају ову могућност.

У овом тренутку ниједно лице не остварује право на материјално обезбеђење породице или дечији додаток.

Визуелни приказ географске распоређености лица за које је израђен план интеграције

ПРОБЛЕМИ И ИЗАЗОВИ У ИНТЕГРАЦИЈИ

У складу са опредељењем и законом прописаном обавезом да се у процесу интеграције примењује индивидуални приступ, Комесаријат за избеглице и миграције, припрема личне планове интеграције за сваког појединца, односно породицу, у складу са специфичним потребама сваке особе. У овоме тесно сарађује са УНХЦР-ом који обезбеђује подршку у успостављању система и добре праксе. Кроз заједнички рад на терену издвојили су се поједини проблеми са којима се избеглице сусрећу у остваривању својих права и које представљају препреку њиховој интеграцији.

1. Лична документа

Упркос чињеници да лична карта за лице коме је одобрено уточиште или додељена супсидијарна заштита издата од стране МУП-а доказује да лице има право на боравак, и даље се врло често дешава да ова лична документа нису препозната од стране институција, приватних пружаоца услуга, и генерално међу становништвом. Поверење углавном изостаје због самог изгледа документа, недостатка јединственог евиденционог броја за странце на самој личној карти, и корисници се често сумњиче да су га сами направили. Због овога службеници и други запослени не сматрају личну карту валидним документом и одбијају да пруже услугу. Ово се најчешће односи на здравствене институције, банке, телекомуникационе сервисе, разне трговине. Неповељење међу становништвом додатно отежава проналажење приватног смештаја и склапање било каквих уговора.

Такође, лица која немају валидну путну исправу земље порекла, навела су немогућност добијања путне исправе као препреку за путовање. Разлози које наводе за путовање су пре свега сусрети са породицом, посао и одмор.

2. Помоћ у становању

Прописи који регулишу ову материју предвиђају помоћ која се обезбеђује у трајању најдуже за период од једне године од дана правноснажности решења о признавању права на уточиште или додели супсидијарне заштите. Заједно са временом потребним да се поднесе захтев, прибаве потребна документа и донесе решење о праву на овај вид помоћи, ова одреба доводи до фактичког скраћења периода коришћења овог вида подршке.

Поред тога, предвиђени временски рок од годину дана није се показао довољним да се особа заиста интегрише, будући да већина корисника није успела да за то време научи српски језик, те постане радно конкурентна и нађе посао.

Проблем који се јавља код многочланих породица је што се додатни стамбени простор предвиђа само у случају доделе стамбене јединице на коришћење, док у случају доделе

новчане помоћи услед недостатка адекватних стамбених јединица, не постоји одговарајућа аналогија у одређивању висине месечне надокнаде.

3. Остваривање права на здравствену заштиту

Иако и Закон о азилу и привременој заштити, чл. 63. и Закон о здравственој заштити, чл. 239. гарантују право на здравствену заштиту за лица којима је одобрен азил, у пракси се готово сва лица сусрећу са проблемом остваривања овог права.

Основни проблем је што здравствене установе не препознају личну карту са којом лица долазе у здравствене установе као валидан документ, те да им се, у недостатку јасне инструкције како да ова лица региструју у својим евиденционим књигама и на који начин да наплате трошкове њиховог лечења, онемогућава приступ здравственој заштити. Ово је нарочито проблем за хроничне болеснике и децу.

4. Запошљавање и приступ тржишту рада

Закон о азилу и привременој заштити чланом 65 прописује право приступа тржишту рада лицима којима је одобрен азил. Како су услови за остваривање овог права регулисани Законом о запошљавању странаца, за остваривање овог права неопходна је лична радна дозвола која се издаје на период трајања личне карте. Прибављање личне радне дозволе је предуслов за пријаву код Националне службе за запошљавање. Потврда о пријави служи као доказ за остваривање других права, те се проблем мултипликује у случају немогућности да се ово право оствари.

У пракси се проблем јавља када се издавање радне дозволе условљава плаћањем републичке административне таксе, која је за лица којима је признато уточиште или додељена супсидијарна заштита једнака као за странце који долазе у Републику Србију због рада. Овај проблем се у појединим општинама превазилази применом чланова Закона о републичким административним таксама које регулишу ослобађање од такси по основу материјалне и социјалне ситуације. Међутим неуједначена пракса и даље представља тешкоћу за поједине кориснике заштите који нису у могућности да обезбеде ова средства. За сада се проблем решава кроз жалбени поступак, али узимајући у обзир кратак период у коме се обезбеђује подршка у интеграцији, ово представља још једну препреку. Приликом продуживања личних радних дозвола, читава процедура и плаћење се понавља.

Такође, још увек ограничене могућности за преквалификацију, струковно образовање, усавршавање или стицања практичног искуства, умањују шансе за бржу и лакшу интеграцију лица којима је одобрено право на азил.

5. Стицање држављанства

Законом о азилу и привременој заштити предвиђено је да Република Србија омогућује натурализацију избеглица. Ово је обавеза коју је Република Србија преузела приступањем Конвенцији о статусу избеглица којом је предвиђено да државе потписнице уз минималне трошкове, омогуће у најкраћем времену и највећој могућој мери асимилацију и натурализацију избеглица.

Међутим, због нејасног правног оквира, лица која су добила уточиште не могу да поднесу захтев за стицање држављанства и, што је за њих још већи проблем, свесни су и информисани да за сада не постоји могућност да ово право остваре. Значајан број њих је навео ово као значајан фактор који утиче на њихове жеље и мотивацију да се интегришу у друштво и постану његови пуноправни чланови.

IV. ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ

Република Србија је потписница Конвенције и Протокола о стаусу избеглице и има значајно искуство у њиховој примени. Такође, као земља која је започела приступне преговоре са Европском унијом, значајно је усагласила своје законодавство са правним тековинама ЕУ и захтевима и стандардима људских права у Европи. У том смислу и основне претпоставке за успешну интеграцију су постоје у важећем законодавном оквиру. Оно што су кључни проблеми и препреке интеграцији, углавном захтевају измене акта нижег реда (уредби и правилника), или само уједначену примену већ постојећих одредаба. У том смислу надлежни органи - Министарство унутрашњих послова, Комесаријат за избеглице и миграције, Министарство здравља и Министарство финансија би требали да учине додатне напоре и да изменом правних аката или издавањем одговарајућих инструкција или тумачења, обезбеде несметану примену Закона о азилу и привременој заштити и остваривање права лица којима је одобрено уточиште или додељена супсидијарна заштита. Комесаријат за избеглице и миграције, као орган надлежан за обезбеђивање подршке у интеграцији, требало би да обезбеди координацију и праћење спровођења договорених активности.

Како се отклањањем сваке од уочених препрека у интеграцији доприноси оставривању циљева Агенде 2030, као и у светлу предстојећег Глобалног форума за избеглице, преузимање обавезе да се у наредном периоду отколни макар четири од пет наведених препрека, представљало би релевантан допринос и обавезу Републике Србије.